

LUND UNIVERSITY

Möten mellan amatörkultur och professionellt utövande i studieförbundens konst- och kulturverksamheter i Region Skåne : en bro, brygga eller något annat?

Dahlquist, Lisa

2013

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Dahlquist, L. (2013). *Möten mellan amatörkultur och professionellt utövande i studieförbundens konst- och kulturverksamheter i Region Skåne : en bro, brygga eller något annat?* [Publisher information missing].

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Möten mellan amatörkultur och professionellt utövande i studieförbundens konst- och kulturverksamheter i Region Skåne:

En bro, brygga eller något annat?

Lisa Dahlquist
Institutionen för Kulturvetenskaper
Lunds Universitet, december 2012

Sammanfattning

Föreliggande uppföljningsrapport syftar till att beskriva och analysera relationen mellan de tio studieförbunden och professionella konst- och kulturutövare i studieförbundens konst- och kulturverksamhet i Skåne. Underlaget till rapporten utgörs av litteraturstudier, dokument kring studieförbundens verksamheter, en kvalitativ enkätundersökning som besvarats av studieförbundens regionala företrädare samt intervjuer med fem professionella konst- och kulturutövare som samverkar med studieförbund.

I rapporten beskrivs hur begreppen amatör och professionell kan tolkas i ett sammanhang av kulturutövande. Forskning visar att det ibland kan vara svårt att tydligt definiera vad som skiljer dem åt i praktiken, men att det likväl finns betydelsefulla skillnader mellan amatörer och professionella som har med yrkesmässighet, utbildning och erkännande från fältet att göra. Dessa skillnader gör samverkan dem emellan intressant att studera av flera anledningar. Inte minst för att studieförbunden och folkbildningen många gånger arbetar i spänningsfältet mellan det ideella och professionella kulturlivet.

Kulturverksamhet utgör den övervägande delen av studieförbundens verksamhet och folkbildning anses vara Sveriges största kulturarena. Under år 2011 arrangerade de tio studieförbunden ca 280 000 studiecirklar, 332 000 kulturprogram samt 61 000 arrangemang i kategorin annan folkbildningsverksamhet i Sverige (Folkbildningsrådet 2012). Folkbildningen anses bredda kulturintresset och vidga kulturdeltagandet i samhället i stort. Amatörkulturen framhålls spela en central roll ur ett delaktighets- och demokratiperspektiv, men även samspelet med den professionella kulturen anses vara av stor betydelse (Prop. 2005/06: 192, s. 37).

I rapporten framkommer att majoriteten av studieförbunden samverkar med professionella konst- och kulturutövare på olika sätt i olika verksamhetsformer samt att samverkan även kan påverkas av studieförbundens respektive särart och profil. Endast ett av studieförbunden redovisar ingen samverkan med professionella konst- och kulturutövare. De olika samverkansformerna blir också tydliga i de professionellas utsagor där fem exempel på samverkansformer inom konst, musik och teater beskrivs. De intervjuade professionella berättar i viss mån om olika anledningar till samverkan, men oavsett skäl ser samtliga stora vinster och utvecklingsmöjligheter i att samverka med studieförbund.

Rapporten visar att samverkan mellan professionella konst- och kulturutövare och studieförbunden upplevs gagna båda parter. Samverkan bidrar till att skapa kreativa möten som möjliggör för en stor del av befolkningen att ta del av kulturupplevelser. Studieförbunden kan fungera som en brygga mellan amatörkultur och professionellt

kulturutövande på flera sätt. Bland annat genom att möjliggöra för deltagare att möta professionella, vilka fungerar både som inspirationskällor och kunskapsöverförare. Att involvera professionella kulturutövare bidrar därmed till både inspiration och kvalitet i verksamheterna. Samtidigt kan studieförbundens verksamheter också fungera som en bro för den som vill gå vidare till högre studier eller till ett professionellt utövande inom konst- och kulturområdet. Amatörkulturen kan på så vis bli en slags grund för ett professionellt utövande eller vidare studier.

En utmaning som studieförbunden upplever sig stå inför är försämrade ekonomiska resurser, vilka kan få flera negativa konsekvenser. Bland annat minskade möjligheter att köpa in tjänster och anlita professionella. Den gör det också svårt att långsiktigt planera verksamheten. Därtill kan minskade resurser leda till högre avgifter i kursverksamheterna, vilket kan försvåra arbetet med att nå resurssvaga grupper. En ökad samverkan mellan studieförbunden och andra aktörer, såsom institutionsbundna kulturverksamheter, kan vara en del av lösningen.

Följande förslag till utvecklingsmöjligheter ges i rapporten:

- Att anordna dialogmöten där studieförbunden, representanter från Kultur Skåne, representanter från regionala och lokala kulturinstitutioner samt andra externa kulturaktörer kan mötas och diskutera samverkansmöjligheter. Dialogmötena kan exempelvis byggas upp kring olika teman eller verksamheter inom konst- och kulturområdet i Region Skåne.
- Att ytterligare synliggöra och lyfta fram de professionella konst- och kulturutövarna som samverkar med studieförbunden genom studieförbundens digitala kanaler, såsom de egna webbsidorna, samt mer utförligt redovisa samverkan med professionella konst- och kulturarbetare i verksamhetsberättelserna.
- Ett förslag till vidare forskning är att studera studieförbunden som grogrund för ett professionellt konst- och kulturutövande. En sådan studie skulle kunna tydliggöra en aspekt av utvecklingen inom kulturområdet genom att undersöka omfattningen av deltagare i studieförbundens konst- och kulturverksamhet som går vidare till konstkolor och motsvarande samt deras erfarenheter av, och förhållningssätt till, att ha deltagit i studieförbundens verksamheter.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING.....	2
1 INLEDNING OCH SYFTE.....	5
METOD OCH MATERIAL.....	6
BAKGRUND OCH TIDIGARE FORSKNING	7
SUMMERING.....	8
2 FOLKBILDNING, KONST OCH KULTUR.....	10
KULTURSAMVERKANSMODELLEN.....	11
VERKSAMHETSSTATISTIK FÖR SKÅNE 2011	13
SUMMERING.....	14
4 STUDIEFÖRBUNDENS SYN PÅ SAMVERKAN MED PROFESSIONELLA KONST- OCH KULTURUTÖVARE.....	15
HUR SER SAMVERKAN UT?	15
DE PROFESSIONELLA KONST- OCH KULTURUTÖVARNAS ROLL	16
MÖTET MELLAN AMATÖRKULTUR OCH PROFESSIONELLT KONST- OCH KULTURUTÖVANDE.....	17
MÖJLIGHETER OCH UTMANINGAR INOM KONST- OCH KULTUROMRÅDET	18
DISKUSSION	19
5 DE PROFESSIONELLAS PERSPEKTIV – FEM RÖSTER OM SAMVERKAN MED STUDIEFÖRBUND.....	21
TEATERSAMVERKAN 1.....	21
KONSTSAMVERKAN 1.....	22
MUSIKSAMVERKAN	23
KONSTSAMVERKAN 2.....	23
TEATERSAMVERKAN 2.....	24
DISKUSSION	25
6 SLUTSATSER.....	27
SAMMANFATTANDE PUNKTER:	27
REFLEKTIONER OCH FÖRSLAG	28
7 REFERENSER	31
BILAGA 1:.....	34
BILAGA 2:.....	40
BILAGA 3:.....	43

1 Inledning och syfte

I föreliggande rapport redovisas en studie av möten mellan amatörkultur och professionellt kulturutövande i studieförbundens konst- och kulturverksamheter i Region Skåne. I och med riksdagens beslut år 2009 om en ny nationell kulturpolitik, *Tid för kultur*, lades grunden till en ny modell för ett ökat samspel mellan kultursektorns olika politiska nivåer; stat, kommuner och landsting. Modellen innebär att den regionala nivån ansvarar för att fördela en betydande del av de statliga medel som går till kulturverksamhet i respektive region. Syftet framhålls bland annat vara främjandet av ett ökat regionalt och lokalt engagemang för kulturfrågor (Kulturdepartementet 2009).

Den nya bidragsmodellen har också inneburit ett nytt regelverk avseende den regionala bidragshanteringen till studieförbuden. Den nya modellen innebär att treåriga uppdragsöverenskommelser upprättas med varje studieförbund.¹ Den regionala kulturnämnden har därefter ansvar för årlig uppföljning utifrån beslutade målsättningar (Kulturdepartementet 2009). Det nya regelverket för bidragsgivning och uppdragsöverenskommelser mellan Region Skåne och studieförbunden, vilket trädde i kraft 2010, har inneburit att studieförbunden anges årliga fokusområden för sin verksamhet (Kulturnämnden 2009a). Fokusområdena ska i kombination med två av Region Skånes utvecklingsmål, *Attraktionskraft* och *Balans*, utgöra grunden för det regionala uppdraget till studieförbunden (Ibid.).

Sedan den nya bidragsmodellen infördes i Region Skåne har två externa uppföljningsrapporter gjorts vilka har fokuserat på fokusområdena *Samhällsbyggnad* och *Unga och unga vuxna* (se Lundblad 2010 samt Ekelund 2011). Syftet med uppföljningsrapporterna har varit att främja utveckling och lärande. I föreliggande uppföljningsrapport behandlas fokusområdet för år 2012: *Konst och kultur*. I centrum för studien står samverkan mellan professionella utövare och de tio statsbidragsberättigade studieförbunden. Dessa är: ABF (arbetarnas bildningsförbund), Bilda, Folkuniversitetet, Ibn Rushd, Kulturens bildningsverksamhet, Medborgarskolan, Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet, Sensus, Studieförbundet Vuxenskolan.² Syftet med denna rapport är således att beskriva och analysera relationen mellan de tio studieförbunden och professionella konst- och kulturutövare i studieförbundens konst- och kulturverksamhet i Skåne.

¹ En ny, reviderad modell för bidragsgivning, vilken kommer att innehålla mer kvalitativa mått, är under framtagande när denna rapport skrivs (december 2012).

² Se bilaga 1 för en beskrivning av respektive studieförbunds profil.

Metod och material

Underlaget för rapporten utgörs av såväl studieförbundens egen dokumentation i form av idédokument, kurskataloger och verksamhetsberättelser, som de uppdragsöverenskommelser mellan Region Skåne och studieförbunden som ligger till grund för bidragsgivning. Material har även insamlats från studieförbunden genom en kvalitativ enkät som skickats via e-post till regionala företrädare för de olika förbunden.³ Kontakter till de regionala företrädarna för studieförbunden har erhållits av Region Skåne. Enkäten består av sju frågor som berör studieförbundens samverkan med externa aktörer samt utvecklingsmöjligheter och utmaningar som studieförbunden anser sig stå inför särskilt avseende konst- och kulturområdet. Fem kvalitativa intervjuer har också gjorts med professionella konst- och kulturutövare inom områdena konst, musik och teater för att lyfta fram exempel på hur samverkan kan se ut mellan professionella konst- och kulturarbetare och studieförbunden. Samverkansexemplen är relaterade till de exempel som studieförbunden själva nämner i enkäten och har valts ut för att erhålla en fördjupad förståelse för olika samverkansformer inom studieförbundens kulturverksamheter. Urvalet har således varit kvalitativt i syfte att illustrera hur studieförbundens samverkan med professionella kulturutövare kan se ut utifrån de professionella utövarnas perspektiv.

Intervjuerna med de professionella har varit semistrukturerade. Det innebär att en intervjuguide har används med olika förutbestämda ämnen, men själva ordningen på frågorna/ämnena har inte behövt följa en bestämd gång.⁴ Den semistrukturerade intervjuformen har också gett intervjupersonen möjlighet att fördjupa och utveckla sina svar. Detta har i sin tur lett till nya följdfrågor och större möjlighet till dialog. Tre av intervjuerna har gjorts på telefon och två har gjorts vid fysiska möten. Samtliga intervjuer har spelats in och omfattat mellan 30 och 60 minuter. Inspelningarna har sedan lyssnats igenom och i stort sett transkriberats i sin helhet. Pauser, skratt och dialog som inte varit av relevans för intervjuens tema har inte transkriberats. En del av de citat som förekommer i rapporten har redigerats något för att öka läsbarheten, dock utan att innebörden har förändrats. Intervjupersonerna har också fått möjligheten att läsa igenom intervjureferaten så som de står utskrivna i rapporten. Intervjupersonerna har tilldelats fiktiva namn och inte heller skrivs namnet ut på de olika studieförbunden som intervjupersonerna har samverkat med. Anledningen till detta är att syftet med rapporten är att visa på olika exempel av samverkan mellan studieförbund och professionella kulturarbetare, inte att lyfta fram och granska enskilda studieförbund.

Det finns en skillnad mellan en uppföljningsrapport och en utvärdering. Uppföljning kan beskrivas som en kontinuerlig granskning av mål och planerad verksamhet, medan utvärdering är en mer noggrann efterhandsbedömning (Harding & Nathansson 2012, s. 13). Föreliggande rapport är av uppföljningskaraktär och syftar till att följa upp studieförbundens verksamhet på konst- och kulturområdet samt bidra till ökad kunskap om förhållandet mellan amatörkultur och professionellt kulturutövande. Rapporten är således tänkt att både ge en överblick av hur studieförbunden samverkar

³ Se bilaga 2 för utformningen av enkäten

⁴ Se bilaga 3 för utformning av intervjuguiden

med professionella på konst- och kulturområdet samt blicka framåt och reflektera över de utmaningar och möjligheter som finns i en sådan samverkan.

Bakgrund och tidigare forskning

Relationen mellan amatörkultur och professionellt kulturutövande är ett intressant perspektiv att belysa av flera anledningar. Inte minst för att folkbildningen och studieförbunden många gånger arbetar i spänningsfältet mellan det ideella och det professionella (Folkbildningsrådet 2004, 40f.). I studieförbundens verksamheter arbetar till exempel cirkelledare både ideellt och avlönat (Ibid.). Kulturrådet uttryckte också tidigare i år att amatörkulturen ofta kan fungera som en ingång till möten med det professionella kulturutbudet samt ge möjlighet för icke-professionella att agera sida vid sida med professionella (Kulturrådet 2012-02-10). I rapporten *Kulturinstitutionerna och det civila samhället* (2012) uttrycks också att det är tydligt att professionell och ideell kulturverksamhet blir allt mer beroende av varandra och att det därför är onödigt att dra en skarp gräns dem emellan. Att det ibland skapas ett konkurrensförhållande mellan det professionella och ideella kulturlivet, menar man i rapporten, handlar om resurser. Detta för att samhället inte förmår värdera de olika verksamheterna efter förtjänst, vilket i sin tur kan bero på en brist på kulturpolitisk helhetssyn (Ibid. 2012, s. 10). Huruvida studieförbunden kan fungera som en slags brygga, eller rent av en bro, mellan amatörkultur och professionellt kulturutövande är därför en intressant aspekt att undersöka i föreliggande rapport.

När det gäller begreppen *amatör* och *professionell* i ett sammanhang av kulturutövande kan det ibland vara svårt att tydligt definiera vad som skiljer dem åt. I sin bok *För nytta och nöje* skriver Per Hartman (2009) forskare vid Linköpings universitet, att en skillnad kan vara att amatörer, mer än professionella, fokuserar på processen snarare än slutprodukten. Professionella konst- och kulturutövare kan behöva ha större fokus på såväl process som slutprodukt (Hartman 2009, s. 123f., 237f.) Professionellt kulturutövande kan definieras av det praktiska kriteriet yrkesmässighet, vilket också inbegriper faktorerna *huvudsysselsättning*, *inkomst* och *utbildning*, medan amatörkultur kan definieras som de aktiviteter inom kulturområdet som inte omfattar yrkesverksamhet (Hartman 2009, s. 53; Svenska UNESCO-rådet 2002, s. 5, 10).

Tobias Harding, forskare vid Linköpings universitet, tar i ett konferensbidrag om kulturpolitik fasta på att skillnaden mellan amatörer och professionella inte enbart ligger i huruvida de kan försörja sig på sitt utövande. Han skriver att begreppet professionell också omfattas av utbildningsbakgrund, organisationsmedlemskap och sättet man distribuerar sig på. Till amatörer räknas de utövare som antingen inte erkänns av fältet eller som inte kan försörja sig på sin verksamhet (Harding 2009, s. 5). Harding anger just studieförbundens kulturverksamhet som exempel på en amatörkulturverksamhet som är organiserad i stadsunderstödd form (Ibid.).

I skriften *Vi skapande människor* (1998) som getts ut av Amatörkulturens samrådsgrupp (ax), skriver regissören Staffan Gerdmar att även om förutsättningarna för amatörer och professionella är olika, är ändå själva grunden densamma: "Det vill säga lusten att skapa och förmedla det skapade" (Gerdmar 1998, s. 9). Han menar emellertid att det också är viktigt att se skillnaden i förutsättningar mellan de två för

att det ska bli möjligt att lyfta fram såväl problem som möjligheter i mötet dem emellan. Det kan till exempel handla om att den professionella behöver tjäna pengar på sitt utövande, medan amatören fritt kan välja när och hur han/hon vill skapa för nöjes skull (Gerdmar 1998, s. 9; Heiling 2003, s. 57).

Kultursociologen Göran Karlsson vid Umeå Universitet har studerat modellen med en länsregissör i Norrbotten och beskriver i sitt kapitel i UNESCO-skriften *Amatörkultur: vetenskap och verklighet* (2002) ett teaterinitiativ som öppnat upp nya dörrar för samarbeten mellan amatörer och professionella. Detta har lett till såväl konstnärlig förnyelse av teatern som ett ”nyskapande som vuxit fram i gränssnittet mellan professionellt och amatörbaserat” (Karlsson 2002, s. 73f.). Han ser också att åtskillnaden mellan det professionella och det amatörbaserade tenderar att upplösas i praktiken och att det därför är viktigt att bryta upp gamla kulturinstitutionella gränser liksom genregränser (Ibid. s. 74). Karlsson menar att kulturutvecklingen har allt att vinna på att det institutionella och det ideella förbinds närmre (Ibid.). Kulturdebattören Sven Nilsson (2008) är inne på samma linje när det gäller kulturpolitik och föreslår ett kulturekologiskt perspektiv för att se om man kan komma runt gamla hierarkier, etablerade kulturpolitiska mönster och ideologiska motsatspar. Han frågar sig: ”Går det att se kulturen som en helhet utan ekonomiska eller kvalitativa hierarkier och med enskilt, ideellt, offentligt och kommersiellt finansierade initiativ sida vid sida?” (Nilsson 2008, s. 45).

Det råder alltså inga vattentäta skott mellan amatörkultur och professionellt kulturutövande och gränserna mellan expert- och amatörkultur, i synnerhet inom kulturområdet, blir idag allt mer utsuddade. I och med den ökade användningen av ny informations- och kommunikationsteknologi har DIY- och deltagarkulturen⁵ inom vissa områden kommit att luckra upp våra invanda föreställningar om relationen mellan producent och konsument; expert och amatör (se t.ex. Jenkins 2012). Utvecklingen av nya digitala medier har inneburit nya sätt att distribuera kultur, vilket har medfört en expanderande av kulturell verksamhet som också har gett kulturen en utökad samhällelig betydelse (se t.ex. Johannisson 2010; Möller P. 2012, s. 82). Samhälleliga förändringar, såsom en ökad internationalisering och globalisering, framväxten av ett informations- och kunskapssamhälle samt nya tekniker för att distribuera kultur, påverkar naturligtvis även kulturpolitiken (Sörlin 2003, s. 16). En förändring som skett inom det kulturpolitiska området är bland andra ökat fokus på den regionala nivån och kulturens betydelse för den regionala utvecklingen (Johannisson 2010; Sörlin 2010; Fornäs 2012), vilket diskuteras mer i nästa kapitel.

Summering

Ovanstående stycke ger en mer forskningsbaserad introduktion till begreppen amatör och professionell i ett sammanhang av kulturutövande. Genomgången av litteratur och tidigare forskning visar att utvecklingen har gått från att begreppen amatör och professionell varit mer av åtskilda sfärer, till att gränserna dem emellan blir allt mer otydliga i ett breddat kulturlandskap. I ett sammanhang av studieförbundens samverkan med professionella konst- och kulturutövare finns det likväl skillnader

⁵ Förkortning för *Do-it-yourself*

mellan amatörer och professionella som har med yrkesmässighet, utbildning och erkännande av fältet att göra. Studieförbunden har möjlighet att vara en plattform där amatörer och professionella inom kulturområdet kan verka tillsammans.

2 Folkbildning, konst och kultur

Folkbildningen i Sverige har gamla anor och anses vara ett viktigt inslag i det moderna samhällets framväxt. Genom att fungera som arena för diskussion kring samhälleliga utmaningar anses folkbildningsrörelsen spela en betydelsefull samhällelig funktion. Att stärka demokratin och bidra till livslångt lärande kan sägas vara folkbildningens grundläggande uppgift (*Prop.* 2005/06: 192, s. 22). Ett nyckelbegrepp är att folkbildningen ska vara ”fri och frivillig” (SOU 2012:72, s. 14). Folkbildningsrörelsen stödjer sig i huvudsak på två ben; studieförbund och folkhögskolor. Dessa har upprättats av olika folkliga organisationer och erhåller betydande ekonomiskt statsstöd (SOU 2012:72, s. 9). De tio statsbidragsberättigade studieförbunden som är verksamma i Sverige har samtliga sin egen profil och särart med basen i de anslutna medlemsorganisationerna.⁶

Under år 2011 arrangerade de tio studieförbunden ca 280 000 studiecirkelar, 332 000 kulturprogram samt 61 000 arrangemang inom kategorin ”annan folkbildningsverksamhet” (Folkbildningsrådet 2012, *Studieförbund*). Studiecirkeln är den mest kännetecknande verksamhetsformen för studieförbunden där ämnesområden konst, musik och media är dominerande (Folkbildningsrådet 2012, s. 12). Överlag utgör kulturverksamhet den övervägande delen av verksamheten inom studieförbunden och folkbildning anses vara Sveriges största kulturarena (*Prop.* 2005/06: 192, s. 39; SOU 2009: 16, s. 92). Sannolikt har också folkbildningstraditionen betydelse för det höga kulturdeltagandet i Sverige (Bergquist 2012, s. 33). I det nya betänkandet av folkbildningsutredningen skriver man att när studiecirkelar och estetisk verksamhet fungerar som bäst har de förutsättningar att vara öppna, demokratiska och kulturella rum för bildning (SOU 2012: 72, s. 9). Vidare uttrycks i samma skrift att i studieförbundens verksamhet kan människor tillsammans utveckla kunskaper och färdigheter samt att folkbildningen kan fungera som ett socialt sammanhang som är betydelsefullt för många människor. Det tas också upp att förutom det individuella värdet kan även den här typen av bildningsprocesser resultera i ”en samhällsnytta i form av högre delaktighet i kulturliv, demokrati och arbetsliv” (SOU 2012:72, s. 9).

Enligt folkbildningspropositionen (*Prop.* 2005/06: 192) bidrar folkbildningen till att bredda kulturintresset och vidga kulturdeltagandet i samhället i stort. I propositionen betonas att ett levande och omfattande kulturliv är avgörande för vår samhällsutveckling. Det framhålls också att kultur inte bara får vara för de bemedlade eller de som bor i storstadsområden, utan tillgänglig för alla. Folkbildningen och studieförbunden beskrivs som en viktig del i bidragandet till ett levande kulturliv när

⁶ Se bilaga 1 för en beskrivning av respektive studieförbund.

det gäller att erbjuda platser för deltagande och skapande (*Prop.* 2005/06: 192, s. 20). Studieförbunden agerar både som lokala och regionala plattformar där deltagare inte bara kan konsumera, utan själva också skapa kultur, vilket även är ett av syftena med statens stöd till folkbildningen (*Ibid.*). Statens förväntningar på folkbildningen framgår i *Förordningen om statsbidrag till folkbildningen* där det står att stödet har till syfte att:

1. stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin,
2. bidra till att göra det möjligt för människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen,
3. bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället, och
4. bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet.

Riksdagen, Förordning 1991:977

Enligt folkbildningspropositionen ska statens stöd till folkbildningen bidra till att dess organisationer kan vara lokala och regionala drivkrafter för den folkliga kulturen. Amatörkulturen framhålls spela en central roll ur ett delaktighets- och demokratiperspektiv, men det framgår också att samspelet med den professionella kulturen är av stor betydelse (*Prop.* 2005/06: 192, s. 37). I kulturutredningens betänkande tas bland annat upp att kulturinstitutionernas samarbete med folkbildningen är i tydligt behov av att förbättras och att det i dag saknas avsatta medel eller andra incitament för att utveckla samarbetet mellan kulturinstitutionerna och folkbildningen (*SOU* 2009:16, s. 92). Till exempel saknas medel inom studieförbunden för att rekrytera professionella kulturutövare till verksamheten (*Ibid.*). Dessa bristande resurser uppfattas som ett problem av kulturutredningen, både för att kunna utveckla en högkvalitativ verksamhet och för de amatörer som rör sig mot en mer kvalificerad verksamhet eller önskar samarbeta med det professionella kulturlivet (*Ibid.*).

Samtidigt konstaterar forskaren Timmy Larsson i antologin *En mosaik av mening: om studieförbund och civilsamhälle* (2012) att studieförbunden vittnar om en ökad professionalisering av cirkelledarskapet och att det verkar finnas en motsättning mellan att använda sig av spetskompetenta instruktörer och cirkelledare i mer traditionell bemärkelse (Larsson 2012, s. 203). Larsson ser i sin studie en slags spänning mellan idealitet och professionalitet i studieförbunden (*Ibid.*, s. 213).

Kultursamverkansmodellen

Genomförandet av kultursamverkansmodellen anses vara en av de största reformerna inom svensk kulturpolitik. Reformen innebär bland annat att den regionala nivån får ansvar att fördela en stor del av de statliga medel som är avsedda för kulturverksamhet i varje län (Harding & Nathanson 2012, s. 9). Enligt regeringen är målet med modellen att föra kulturen närmare medborgarna och att främja ett ökat regionalt och lokalt engagemang för kulturfrågor. De statliga medel som ingår i modellen när den är fullt utbyggd beräknas uppgå till ca 1, 2 miljarder kronor. Dessa motsvarar 18 % av hela kulturbudgeten (Kulturdepartementet, 2010). Kultursamverkansmodellen bygger på en ökad dialog och samverkan mellan stat och landsting, men en viktig del är också att dialogen med civilsamhället och det

professionella kulturlivet ska öka (Ibid.). Det innebär att ideella aktörer i det regionala och lokala kulturlivet involveras i högre utsträckning. Startskottet för den så kallade kultursamverkansmodellen kan sägas vara den portföljmodell för fördelningen av statliga medel till regional kulturverksamhet som Kulturutredningen föreslår i sitt betänkande SOU 2009:16 (Harding & Nathanson 2012, s. 11).

Region Skånes övergripande kulturpolitiska vision och långsiktiga strategi anges i det kulturpolitiska programmet *Öppna landskap – konst och kultur i Skåne* (2011). I det kulturpolitiska programmet finns en ambition att bredda kulturbegreppet och ge större uppmärksamhet åt folkbildningsområdet, biblioteksverksamheten och det lokala kulturlivet (Kultur Skåne 2011, s. 5). Samtidigt som man i det kulturpolitiska programmet betonar kulturens självständiga roll och värde i Skåne har man också ambitionen att tydliggöra kopplingen mellan kulturpolitikens betydelse för andra samhällsområden och för den regionala utvecklingen, där också folkbildningsrörelsen uppfattas som drivkraft och aktiv aktör (Kultur Skåne, 2011, s. 3; Kulturnämnden 2009b, s. 1).

Den tidigare handlingsplanen är sedan år 2011 ersatt med *Regional kulturplan för Skåne 2011-2012*.⁷ Kulturplanens syfte är att vara ett planeringsverktyg och underlag i förhandlingarna med inriktning på de statliga kulturbidragen (Regional kulturplan för Skåne 2011-2012, Förord). I kulturplanen upprättas också strategier för samverkan med folkbildningens organisationer. Region Skåne lämnar årliga anslag till studieförbunden till stöd för de regionala uppgifterna som bland annat avser utveckling och infrastruktur (Ibid., s. 23). Anslagen regleras som inledningsvis nämnts genom uppdragsöverenskommelser. I uppdragsöverenskommelserna mellan Region Skåne och studieförbunden beskrivs hur förbunden ska arbeta mot två av Region Skånes uppsatta utvecklingsmål *Attraktionskraft* och *Balans* genom tidigare nämnda fokus- och profilområden. Det är fokusområdena i kombination med två av Region Skånes utvecklingsmål som utgör grunden för det regionala uppdraget till studieförbunden. Uppdragen utgörs av såväl kulturpolitiskt motiverade delar, gemensamma för samtliga studieförbund, som av profilerad kultur- och bildningsverksamhet för varje förbund (Kulturnämnden 2009a).

Lundblad (2010, s. 10) diskuterar i sin uppföljningsrapport att det finns en viss motsättning i att relationen mellan Region Skåne och studieförbunden regleras i "uppdrag" från regionen till studieförbunden samt att folkbildningen, vilken man från regionens sida vill inkorporera i ett vidgat kulturbegrepp som också betonar kulturens självständighet, ska arbeta mot regionens uppsatta mål och med fastställda fokusområden. Den eventuella utmaning som kan finnas i att både vilja framhäva kulturens egenvärde och kulturen som samhällsnyttigt redskap är också något som Johannisson diskuterar i sin forskning kring regional kulturpolitik (2012, s. 68f.; 2010, s. 83ff.). I Lundblads rapport framkommer emellertid att studieförbunden själva inte har några direkta invändningar mot målbeskrivningarna eller allvarliga synpunkter på den politiska styrningen. Snarare är man från studieförbundens sida

⁷ En ny regional kulturplan för Skåne 2013-2015 har antagits i slutet av oktober 2012. Det är emellertid kulturplanen för 2011-2012 som har varit aktuell under undersökningsperioden, liksom de uppdragsöverenskommelser som använts för att reglera anslagen.

positiva till den nya modellen och det, i deras tycke, förbättrade samarbetet med Region Skåne (Lundblad 2010, s. 5).

Samtliga studieförbund beskriver i uppdragsöverenskommelserna hur de arbetar med konst- och kulturområdet på olika sätt beroende på sin särart samt på vilka sätt de samverkar med olika konst- och kulturinstitutioner och konst- och kulturutövare. I verksamhetsberättelserna framgår hur stora satsningar som har gjorts på konst- och kulturområdet under år 2011 i Region Skåne. Statistiken över förbundens arbete i Region Skåne, som följer nedan, är emellertid hämtad från Statistiska centralbyråns nationella statistik över studieförbund år 2011.

Verksamhetsstatistik för Skåne 2011

Tabell 1: Antal arrangemang

	Studiecirklar	Annan folkbildning	Kulturprogram
NBV	1661	854	810
Bilda Syd	689	367	1831
ABF	8365	1567	7473
Folkuniversitetet	4786	499	4151
Studieförbundet	4782	506	3268
Ibn Rushd	480	466	885
Studieförbundet Vuxenskolan	5744	1402	4364
Kulturens bildningsverksamhet	182	35	134
Sensus	2032	1076	5497
Medborgarskolan Syd	4916	570	889

Källa: Statistiska centralbyrån, 2011

Tabell 2: Antal deltagare

	Studiecirklar	Annan folkbildning	Kulturprogram
NBV	8816	5829	26 748
Bilda Syd	4396	4006	84 311
ABF	56 519	18 721	564 842
Folkuniversitetet	24 483	3836	261 485
Studieförbundet	27 284	5019	157 436
Ibn Rushd	2089	2300	27 807
Studieförbundet Vuxenskolan	46 019	17 880	213 680
Kulturens bildningsverksamhet	753	543	14 931
Sensus	15 205	16 553	307 343
Medborgarskolan Syd	23 532	7292	61 699

Källa: Statistiska centralbyrån, 2011

Det sammanlagda antalet studietimmar i studiecirkel år 2011 uppgår till 1 321 574 och för annan gruppverksamhet till 202 965 (Statistiska centralbyrån, 2012). Det går också att utläsa att det är genom kulturarrangemang som studieförbunden når allra flest deltagare. Av den statistik som studieförbunden själva lägger fram i sina verksamhetsberättelser är det svårt att säga något om hur många professionella konst- och kulturutövare eller kulturinstitutioner som varit knutna till de olika verksamhetsformerna. Däremot presenteras i de flesta verksamhetsberättelserna ett antal exempel på hur samverkan med professionella konst- och kulturutövare och institutioner har sett under året som gått.

Summering

Stycket ovan visar att studieförbundens kulturverksamhet utgör en fundamental del av den kulturella infrastrukturen i Sverige. Amatörkulturen framhålls spela en central roll ur ett delaktighets- och demokratiperspektiv, men det framgår också att samspelet med den professionella kulturen är av stor betydelse. I detta sammanhang framkommer också att studieförbunden saknar medel för att utveckla samarbetet mellan kulturinstitutionerna och folkbildningen. Bland annat för att rekrytera professionella kulturutövare. Av statistiken som presenterats går att utläsa att det är genom kulturarrangemang som studieförbunden når flest deltagare, vilket också är en verksamhetsform där samverkan med professionella konst- och kulturutövare torde vara mycket relevant.

4 Studieförbundens syn på samverkan med professionella konst- och kulturutövare

I följande stycke redovisas studieförbundens syn på samverkan med professionella konst- och kulturutövare i Skåne. Innehållet är baserat på svaren från den kvalitativa enkät som gått ut till regionala representanter för de olika studieförbunden (bil. 2). Av de tio verksamma studieförbunden har nio svarat på enkäten.⁸

Hur ser samverkan ut?

Studieförbunden i Skåne samverkar på kulturområdet med många olika aktörer från såväl civilsamhället, näringslivet och den offentliga sektorn. I svaren från enkäten påpekas att studieförbunden verkar i en komplex verklighet där verksamheterna kan skilja sig åt i de olika lokala föreningarna. Samverkan med offentlig sektor, både i form av samverkan med Kultur Skåne, men också med bibliotek, museer och skolor samt inom vården understryks som mycket betydelsefull. I synnerhet bibliotek och museer anses vara de viktigaste samverkansaktörerna. Ett studieförbund skriver:

Tillsammans med Regionmuseet så hade vi en föreläsningsserie om romer. Detta i samband med deras fotoutställning om romer. Vi kunde folkbilda mer kring romer genom att samarbeta.

Från vissa håll lyfts även samverkan med kyrkor och sociala organisationer fram, vilket visar på studieförbundens olika särart och inriktningar. Ett studieförbund skriver: ”Vi samverkar med organisationer inom den ideella sektorn. Framförallt kyrkor (frikyrkliga, katolska och ortodoxa), sociala organisationer samt kulturföreningar av olika slag”.

Kulturarrangemang, studiecirklar och föreläsningsserier framhålls som de vanligaste samarbetsformer när det gäller samverkan med kulturarbetare. Samverkan mellan studieförbunden och professionella kulturarbetare kan uppstå och arrangeras på flera sätt. Rent praktiskt kan det handla om att studieförbunden anlitar professionella kulturutövare, såsom verksamma konstnärer till cirkelverksamhet och konstkurser, eller till olika kulturarrangemang som ofta arrangeras i samverkan med medlemsorganisationer eller andra samverkansorganisationer. De kulturinstitutioner och samverkansformer med professionella konst- och kulturutövare som omnämns som exempel är bland andra: Malmö Opera, Musik i Syd; Film i Skåne; Riksteatern Skåne; Konstfrämjandet; Österlens museum; Glimmingehus; olika musikscener såsom Tivoli, KB och Mejeriet; Hemslöjdskonsulenterna i Skåne; Folklivsarkivet;

⁸ Kulturens bildningsverksamhet har inte deltagit i enkäten.

Hiphopcentralen i Malmö; sjukhusclownerna i Clownronden; Skånska Målarskolan; Musikcirkelledarutbildningar; professionella regissörer; samt Skånes orgelveckor. Endast ett av studieförbunden uppger att de inte känner till något exempel på samverkan med professionella kulturutövare.

Det påpekas i svaren att studieförbunden spelar en viktig roll för professionella kulturutövare i egenskap av att vara Skånes största kulturarrangör; både genom att skapa arbetstillfällen, men också genom att generera arenor för en ny publik. När det gäller rekrytering av professionella till studieförbundens verksamheter framhålls att den främst sker i de egna nätverken, såsom i medlemsorganisationer och samverkande kulturföreningar, men också genom externa kontakter, andra föreningar, uppsökande verksamhet eller via annonsering. Ett studieförbund skriver:

Vi har ansökt om projektmedel för att få kamma marknaden på denna sorts kvaliteter, men i dagsläget kör vi på med de personer som bara helt enkelt kommer till oss. De används både som cirkelledare och i enstaka eller serier av kulturarrangemang.

Det kan också vara så att konst- och kulturarbetare själva kontaktar studieförbunden och erbjuder sina kunskaper. Ett av studieförbunden menar att de i dag har för få professionella i sin verksamhet, medan ett annat menar att de inte har något mål att arbeta med professionella, utan i första hand vänder sig till amatörutövare. Ett annat studieförbund efterfrågar en definition av vad som avses med professionell i detta sammanhang.

De professionella konst- och kulturutövarnas roll

Kulturarbetare medverkar i studieförbundens verksamheter både arvoderat och ideellt. Flera av studieförbunden påpekar att de ser det som viktigt att arvoderade cirkelledare har rätt kunskap och kompetens; helst tillägnad via högre studier eller likvärdiga yrkesmässiga erfarenheter. Ett studieförbund poängterar att cirkelledare i deras programförda kursutbud ska vara yrkesutövande inom sitt område, ha högskoleutbildning och pedagogisk utbildning eller erfarenhet. Ett annat studieförbund skriver istället: "Den formella kompetensen kan variera, men verksamhet som saknar kvalitet och inte skapar engagemang kan heller inte fortleva".

Det understryks att ämneskunskaper är viktigt, men också vikten av att kunna leda utifrån folkbildningens särskilda metodik. Ett par av studieförbunden lyfter i detta sammanhang fram den grundläggande cirkelledarutbildningen som cirkelledarna erbjuds. I de flesta fall är de arvoderade cirkelledarna timanställda genom avtal. Endast i två fall uppger studieförbunden att de har ledare som har så många kurser att de är tillsvidareanställda. Ett studieförbund skriver att de ser de professionella som "kompetensbärare i vår programförda kursverksamhet" medan ett annat beskriver relationen mellan professionella kulturutövare och studieförbund som "symbiotisk". De professionella som anlitas beskrivs som öppna och mottagliga med en stark vilja till samarbete. Ett studieförbund skriver:

De har en viktig roll i vår verksamhet som aktiva ledare, deltagare, utövare och utvecklare av verksamhet. Däremot behövs en ökad samverkan mellan den institutionsbundna kulturverksamheten och den verksamhet som vi inom folkbildningen bedriver.

Det kan tolkas som att samverkan med professionella kulturutövare fungerar bra i studieförbundets verksamhet, men samarbetet med kulturinstitutioner skulle kunna utökas.

Det framhålls också att när studieförbund samverkar med professionella konst- och kulturarbetare tar studieförbunden hand om den administrativa biten, vilket underlättar för kulturarbetarna, samtidigt som man ger en ersättning till den som har kunskaper och viljan att dela med sig. Studieförbuden blir på så vis en plattform som ger kulturarbetare försörjningsmöjligheter liksom en möjlighet att nå ut med sitt kunnande till en större allmänhet. Ett av studieförbunden säger:

De offentliga bidrag som studieförbunden får slussas på så sätt ut till både professionella och amatörer inom konst och kultur. För många professionella är uppdrag i samverkan med studieförbunden en viktig del i försörjningen.

Samtidigt påpekar samma studieförbund i ett annat svar att det kan vara en utmaning att studieförbundens verksamhetsbidrag ligger under kulturförvaltningens budget och att verksamheten på så vis ses som en del av kulturpolitiken. En konsekvens av detta kan vara att anslagen till studieförbunden ses som en ekonomisk resurs och inkomstkälla för professionella kulturutövare, vilket inte är i överensstämmelse med statens uppdrag ”att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet”. Att professionella kulturarbetare medverkar i verksamheten anser man emellertid är legitimt, precis som för andra yrkeskategorier.

Mötet mellan amatörkultur och professionellt konst- och kulturutövande

Ett par av studieförbunden beskriver sig som en ”brygga” mellan amatörkultur och det professionella kulturutövandet. Ett annat studieförbund menar att folkbildningens roll i många fall kan vara som ”en bro” in i det professionella för den som vill byta bana lite senare i livet. Folkbildningens roll att uppmuntra och stödja amatörkulturgrupper framhålls överlag som central. Ett studieförbund skriver: ”Amatörkulturen är grunden för professionell kultur och därmed nödvändig för samhället och oss folkbildare”.

Att samverka med amatörkonstnärer och ge dem möjlighet att ha uppvisningar och utställningar på professionella scener, bland annat inom musikområdet, framhålls vara av stor vikt. Studieförbunden ger på så sätt en möjlighet för amatörer att nå ut med sitt konst- och kulturutövande till en större publik. Att skapa möten mellan professionella kulturarbetare och amatörkultur upplevs av majoriteten av studieförbunden vara en ömsesidigt betydelsefull aspekt av deras verksamhet. Ett studieförbund skriver: ”Det är ett givande möte – erfarenhetsutbyte – kunskapsutbyte – ömsesidig förståelse”. Det påpekas också att det är ett möte som också innebär utmaningar och inspiration för den professionella kulturutövaren. Likaså påpekas att studieförbunden ger deltagare möjlighet till eget konstnärligt skapande som om de sedan, om de vill, kan ta vidare till en professionell nivå. Det påpekas att många som ägnar sig åt konst- och kulturverksamhet på en professionell nivå en gång har börjat sin karriär i ett studieförbund:

I studieförbundens kursverksamhet finns plats både för utvecklingen av talanger som för den personliga konstnärliga utvecklingen för många amatörer. Av erfarenhet vet vi också att vår kursverksamhet har betydelse för den enskildes möjlighet att söka till högre konstnärliga utbildningar både i Sverige och utomlands.

Studieförbundens konst- och kulturverksamhet blir på så sätt en inkörsport till ett vidare utövande inom konst- och kulturområdet. Ett av studieförbunden utbildar och kompetensutvecklar även professionella kulturarbetare till att hitta nya vägar att kunna försörja sig. Ytterligare en aspekt som framhålls som betydelsefull är främjandet av allmänhetens möjligheter till möten med professionellt konst- och kulturutövande. Ett studieförbund skriver:

X som studieförbund har en profil och en särart i samklang med den folkrörelsesfär, de medlemsorganisationer och andra prioriterade målgrupper där vi verkar. Vårt folkbildningsuppdrag förverkligas inte minst i skärningspunkten mellan eget folkligt kulturutövande och professionellt konst- och kulturutövande. Det finns ett stort mått av ”kulturovana” hos människor i många av våra målgrupper, vilket vi strävar att överbrygga genom att skapa meningsfulla sammanhang, forum och tillfällen att ta del av nya kulturformer.

Om folkbildningens roll i mötet mellan amatörkultur och professionellt kulturutövande skriver ett studieförbund: ”Vi har ingen sådan målsättning. Vi vill utveckla medborgarna inom våra fyra kompetensstråk genom folkbildning som verktyg”. Även i andra svar är det tydligt att studieförbundet inte har någon målsättning att samverka med professionella utan fokuserar på amatörkultur.

Möjligheter och utmaningar inom konst- och kulturområdet

Bland de möjligheter som lyfts fram i svaren framhåller studieförbunden sin roll att vara en del av det livslånga lärandet och att bedriva utbildning baserad på frivillighet med deltagaren i centrum. Att arbeta med människors skapande och lärande i fokus framhålls som ett viktigt verktyg i arbetet med att stärka ett demokratiskt samhälle. Emellertid ser man också en rad utmaningar som man anser sig stå inför på konst- och kulturområdet. Flera tar upp den ekonomiska situationen och minskade bidrag som en stor utmaning. Minskade anslag är också något som sätts i relation till höjda kursavgifter, vilket i sin tur leder till minskade möjligheter att nå ut till olika grupper av människor i samhället. Ett studieförbund skriver:

Studieförbunden är den regionala och kommunala infrastrukturen för det fria föreningslivet, bildning och kultur i hela Region Skånes alla 33 kommuner. Desto mer som studieförbundens verksamhetsbidrag krymper, desto svårare är det för studieförbunden att behålla och utveckla sin verksamhet i samhället.

I studieförbundens svar framkommer också att det kan vara en utmaning att professionella kulturarbetare i dag många gånger måste vara entreprenörer och egenföretagare. Det gör att de inte alltid har råd att ta uppdrag från studieförbunden eftersom de inte kan få tillräckligt bra betalt. Högre arvoden leder även till ökade deltagaravgifter i programverksamheten. Det tas också upp i svaren att en minskad offentlig finansiering och en ökad sponsring kan leda till ett mer slätstruket och nöjesinriktat kulturliv. Det omnämns också av ett studieförbund att man ser tendenser till en mer villkorad form av bidragsgivning som kan komma att utmana

studieförbundens självständighet och oberoende. Ytterligare en utmaning handlar om långsiktighet i verksamheten. Ett studieförbund menar att korta ansökningsperioder tvingar fram kortsiktigt tänkande och att nuvarande fördelningsmodeller premierar kvantitet på bekostnad av kvalitet: "Folkbildningen har svårt att leva upp till *snabba resultat* där *produktion* av människors kulturdelaktighet blir måttstocken för om resultatet är lyckat".

Det påpekas också i svaren att det tar tid att jobba för att nå människor som befinner sig långt ifrån den offentliga kulturen och det egna skapandet. Det framhålls att det inte finns några snabba lösningar när det gäller att nå ut till nya grupper, utan att det är ett arbete som måste grunda sig i långsiktighet. Det påpekas också att samarbeten med regionala och lokala kulturaktörer, såsom museer och bibliotek skulle kunna utökas. Fler samarbeten efterfrågas överlag, men också mindre revirtänkande. Ett studieförbund framhåller att samverkan med andra aktörer alltid måste grunda sig i en förståelse och respekt för folkbildningens grunder.

Diskussion

De flesta studieförbunden ser samverkan med professionella konst- och kulturarbetare som en viktig del av verksamheten. Endast ett av studieförbunden menar att man inte alls har som målsättning att samverka med professionella. Folkbildningens roll som brygga mellan amatörkultur och professionellt kulturutövande framhålls, liksom möjligheten för deltagare att gå vidare till ett professionellt utövande. Amatörkulturen kan på så vis bli en slags grund för ett professionellt utövande eller vidare studier. Att detta är något som bör uppmärksammas ytterligare påpekas också i folkbildningspropositionen (Prop. 2005/06:192, s. 61). Folkbildningens funktion som arbetsmarknad för professionella kulturarbetare och utövare är även något som lyfts fram i folkbildningspropositionen där man också skriver att mötet mellan amatörer och professionella upplevs som fruktbart (Prop. 2005/06: 192, s. 38). Här framkommer i ett av studieförbundens svar att man är positiv till att kunna bidra till försörjningsmöjligheter för kulturarbetare, samtidigt som det inte riktigt ligger i linje med uppdraget att "bredda intresset för och öka delaktigheten i samhället". Emellertid behöver detta kanske inte innebära någon egentlig motsättning. Genom att studieförbunden kan knyta professionella konst- och kulturarbetare till sin verksamhet har de också möjlighet att hitta utbildare och ledare som kan locka nya målgrupper till verksamheten. Genom att de professionella kulturarbetarna fungerar som inspirationskällor och goda förebilder kan man också tänka sig att de kan bidra till en ökad delaktighet i kulturlivet, i synnerhet bland unga och unga vuxna.

En utmaning i detta, som även framhålls av studieförbunden själva, är en försvagad ekonomisk situation, bland annat som en följd av minskade kommunala bidrag. Att en bristande ekonomi är den största utmaningen för studieförbund, och även för möjligheterna att knyta professionella kulturutövare till verksamheterna, är också något som framgår i SOU 2003:125, *Folkbildningen och kulturen*, som kartlägger folkbildningens roll för kulturlivet i åtta svenska kommuner. En försämring av studieförbundens ekonomi har medfört att avgifterna för att delta i en studiecirkel kan vara relativt höga och att det uppstår svårigheter i att planera långsiktigt. Det innebär också begränsade möjligheter att delta för dem med kortast utbildning eller som är ekonomiskt eller socialt utsatta (Prop. 2005/06:192, s. 17). Detta är också något som

framhålls som ett problem av studieförbunden i föreliggande rapport. Det är också sannolikt här som studieförbundens största utmaning ligger om de också fortsättningsvis ska kunna vara en dynamisk demokratisk rörelse som ger möjlighet till kulturellt deltagande för alla grupper i samhället.

Det är också värt att notera att ett av studieförbunden lyfter fram tendenser till en mer villkorad form av bidragsgivning där verksamheten ytterligare ska anpassas efter politiska mål än efter den verksamhet studieförbunden själva vill bedriva utifrån sin särart. Detta är en skillnad från vad som framkommer i Lundblads uppföljningsrapport från 2010 där studieförbunden uttrycker att de inte känner sig politiskt styrda i negativ bemärkelse. Denna syn på bidragssystemet kan vara viktig att uppmärksamma och eventuellt diskutera vidare i dialog mellan Region Skåne och studieförbunden.

5 De professionellas perspektiv – fem röster om samverkan med studieförbund

För att synliggöra även de professionellas perspektiv och lyfta fram exempel på hur samverkan mellan studieförbund och professionella konst- och kulturarbetare kan se ut har fem kvalitativa intervjuer gjorts med konst- och kulturutövare från teater, konst och musikverksamhet som samverkar med studieförbund på olika sätt. Två konstnärer, två skådespelare och en musiker har intervjuats. Dessa har valts ut för att illustrera olika exempel på samverkan som har framkommit i studieförbundens enkätsvar.

Teatersamverkan 1

Klara har arbetat professionellt med teater sedan år 1999 då hon avslutade den andra av sina två teaterutbildningar. Att hon har en teaterutbildning ”i ryggen” är hon glad för idag. Att vara professionell skådespelare definierar Klara som att kunna leva på sitt utövande. Samtidigt påpekar hon att det ibland kan vara så att hon bara kan leva på sitt yrke under ett visst antal månader per år, men att detta ändå innebär att hon är professionell i sitt utövande när hon väl gör det.

Klara arbetar i en teatergrupp som sysslar med forumteater; en teaterform som används i utvecklande och utbildande syfte. Samarbetet med ett studieförbund inleddes på 1990-talet då teaterns grundare bildade en ideell förening som knöts till ett studieförbund. Studieförbundet fungerar på så sätt som ett ”tak” för teatergruppen. Teatergruppen betalar en viss summa för varje forumspel som de säljer och studieförbundet administrerar, betalar ut löner och upplåter sina lokaler för repetition. Klara beskriver det som ett förhållande som båda vinner på. Studieförbundet har också kunnat använda sig av teatergruppen i sin egen verksamhet vid till exempel personaldagar eller vid egna utbildningar.

Det som skulle kunna uppfattas som negativt i samverkansformen är att de inte alltid vet hur det uppfattas av omvärlden när kontrakt och fakturor kommer från studieförbundet och inte från dem själva. Klara tror att det finns en möjlighet att studieförbund ibland kan associeras mer till fritidsverksamhet än till professionell verksamhet, vilket skulle kunna vara en nackdel då de i synnerhet arbetar mot näringslivet. Samtidigt så framhåller hon samarbetet med studieförbundet som något oerhört positivt. Det vill säga att de inte är beroende av att sälja ett visst antal forumspel, utan ändå kan hålla verksamheten igång. De känner också att de passar in väldigt bra på platsen som de verkar i. Hon säger: ”Vi kommer alltid tillbaka till att bättre än så här skulle vi inte kunna ha det”.

När det gäller studieförbundens roll för det professionella kulturlivet och vice versa menar hon att det finns mycket musikverksamhet i studieförbunden, men inte så mycket teater. Hon önskar att fler människor, även i vuxen ålder, skulle vilja lära sig spela teater och hon tror att studieförbunden kan vara rätt forum att göra det i. Att få fler att förstå teaterns många användningsområden är något hon gärna skulle vilja arbeta vidare med. Hon säger:

Att lära människor att teater inte behöver vara att stå på en scen och leverera en text. Utan teater kan ju vara att träna, alltså lite mer retorik egentligen. Vad ger jag ut? Vad uppfattas? Vad ser du när jag säger detta och vad känner du? Att träna sig på att bejaka sina impulser och interaktivitet. Jag skulle vilja utveckla den verksamheten och känna att jag kan ge det här till människor så att de får lära sig mer om sig själva.

Konstsamverkan 1

Anna är konstnär inom området ljuskonst och fri konst. Hon har flera konstnärliga utbildningar bakom sig, både från Sverige och utomlands. Förutom att jobba med egna utställningar har hon också arbetat med konstprojekt som är riktade till barn och unga i skolan. Att som konstnär bli inplockad i kortare konstprojekt anser hon både är på gott och ont. Det negativa ligger i brist på långsiktighet och uppföljning. Istället finns det en risk att projekten mer blir som ”små tomtebloss” som riskerar att falla i glömska efter några veckor. Som konstnär önskar hon att det fanns möjlighet att mer långsiktigt föra in konsten i skolans verksamhet.

Det senaste skolprojektet som Anna var involverad i skedde i samverkan med ett studieförbund och en konstorganisation; en samverkan som hon tycker fungerade väldigt bra. Hon anser generellt att det är mycket positivt med samarbeten av det här slaget där olika föreningar och verksamheter tar hjälp av varandra som ger möjlighet till möten med olika människor. Hon ser också att det finns ett särskilt värde i att samarbeta med studieförbund, men också att ett hinder kan vara låga arvoden. Anna berättar att hon för länge sedan varit i kontakt med ett studieförbund kring ett samarbete, men att det den gången föll på det låga arvodet. Hon säger: ”Grejen är väl som vanligt att eftersom jag har enskild firma så måste jag få det att gå runt, och helst lite till, jag kan liksom inte gå back på samarbetena vilket jag nästan ändå gör i min bransch...”. Hon tillägger:

Men det är någonting jag verkligen önskar, oavsett om man tar in mig eller inte, jag önskar verkligen att studieförbunden fick ekonomiska muskler. För när man pratar om folkbildning så anser jag att det jätteviktigt. Det är lika viktigt som skolutbildning faktiskt. Det här med att vi har så bra musikliv i Sverige, så bra musikexport, det beror mycket på studieförbunden. Och jag skulle önska att det samma hände inom konsten, men jag tycker inte alls att det gör det. Vi ligger väldigt efter på konstområdet tycker jag. Det jag kan göra åt det är att försöka vara mer öppen och tillgänglig som konstnär, i all möjlig typ av folkbildning.

Anna tar också upp att en positiv effekt av att samarbeta med studieförbund är tillgången till en ny och annorlunda publik som kanske aldrig har hållit på med konst tidigare. Hon menar att hon som konstnär då kan få andra frågeställningar och en annan distans till sitt jobb. Det skapar ett mervärde i hennes eget arbete. Att blanda amatörkultur och professionellt kulturutövande anser hon vara en nödvändighet. Hon säger:

Ofta är det ju så att som amatör vill man ju träffa någon som kan något. Annars blir det ju ganska ointressant! Och som professionell kanske man också vill bidra med den kunskapen och tycker det är väldigt roligt när det kommer in helt nya personer som intresserar sig för något som jag kanske aldrig har tänkt på.

Musiksamverkan

Johan har en bakgrund av att arbeta som professionell musiker under många år, även om han idag också arbetar inom ett annat yrkesområde. Han har tidigare spelat in skivor och turnerat med olika band i Sverige och internationellt, mestadels inom pop- och rockgenren. Johan började tidigt dela med sig av sina erfarenheter som musiker genom att vara cirkelledare och därefter som privatlärare. Efter ett tag kom han återigen i kontakt med studieförbunden, men den här gången i rollen som utbildare. Idag åker Johan runt och träffar musiker som är knutna till studieförbund och håller i utbildningar med olika teman. I första hand riktar sig utbildningarna till cirkelledare, men han har även workshops som också är öppna för andra. Utbildningarna som Johan håller i bygger han upp utifrån tre grunder: hans egna erfarenheter, folkbildningens grundläggande demokratiska värden och ledarskap. Nu för tiden är det studieförbundet som kontaktar honom, men under tiden han enbart försörjde sig på musiken ringde han själv upp dem och erbjöd sin hjälp. Han har både arbetat avlönat och ideellt för studieförbunden.

Drivkraften till att hålla i utbildningarna förklarar Johan i glädjen att se andra människor upptäcka hur roligt det är med musik. Han känner också att han vill dela med sig av sina erfarenheter och kunskaper, samtidigt som han själv lär sig saker genom att träffa människor som tänker annorlunda. Han tycker också att det folkbildande inslaget har blivit allt viktigare för honom. Han säger:

Jag inser att det här med folkbildning är en sådan fantastisk tanke som är viktig. Och när man har de här utbildningarna för cirkelledare så är det en givande sak att få dem att förstå det. I förlängningen, handlar det om grundläggande demokrati.

Johan tror också att hans erfarenheter som professionell musiker bidrar till att väcka extra engagemang och intresse bland de som deltar i utbildningarna. Inte minst när han berättar om kända musiker han har spelat tillsammans med eller har haft som tidigare elever:

Och när jag säger det så ser jag hur det lyser till i ögonen på halva gänget som sitter där och sedan har jag full attention i de sex timmar som jag pratar. Så det är klart att det måste vara ett värde. Det kan jag tänka mig när det gäller andra konstformer också, det här med att en professionell som man inte känner faktiskt har något att berätta från sitt liv; olika tankar och funderingar. Jag tror att det är värdefullt.

Konstsamverkan 2

Eva sadlade om till bildkonstnär efter att tidigare ha haft ett annat yrke. Hennes konstnärliga bana inleddes bland annat med att hon själv gick kurser hos studieförbund i frihandsteckning och kroki. Sedan hon för 20 år sedan avslutade sin utbildning på en yrkesförberedande konstskola har hon arbetat som konstnär och

samverkat med studieförbund. Idag leder hon fyra cirklar i sin ateljé där deltagarna träffas en gång i veckan. Hon upplever det som ett privilegium att få vara i sin egen ateljé där allting finns att tillgå. Hon tycker också att miljön har en positiv effekt på deltagarna. Att träffa folk anser hon är den stora vinsten med att vara cirkelledare i ett studieförbund. Hon säger:

Vissa perioder jobbar jag väldigt ensamt och det är jätteskönt att ha den här kontakten med andra. Sedan känner jag att mina elever trivs hos mig och att jag faktiskt kan ge dem någonting. Jag ger dem bra vägledning. De är alltid glada när det går härifrån och de har trivts. Framförallt nu när vi är här i min egen ateljé så märker jag att jag påverkar och det känns viktigt. Så det är viktigt för mig att få ge den biten, det mår jag själv bra av.

Hon beskriver att hon har haft många olika deltagare under årens lopp. Vissa som enbart har velat prova på hur det är att gå en konstkurs och andra som har gått vidare till konstskolor på högre nivå; något som hon känner sig delaktig i eftersom hon har uppmuntrat dem till detta. Eva lyfter fram folkbildningens roll inom konst- och kulturområdet som mycket betydelsefull. För människor som är i början av någon slags konstnärlig bana kan studieförbunden fungera som en inkörsport, menar hon. Men det gäller också att hitta rätt kursledare som kan stötta människor i att komma vidare i sitt utövande. Just därför är det också viktigt med bra utbildning för cirkelledare. Ledarutbildningar i mindre format med färre deltagare anser hon hade varit önskvärt.

En fördel hon ser med att samarbeta med studieförbund är att hon som konstnär kan komma med en idé som hon skulle vilja genomföra och som studieförbundet kan hjälpa till att möjliggöra. Det kan till exempel handla om helgkurser eller liknande. En nackdel är däremot den låga lönen hon får som timanställd. Samtidigt önskar hon att det inte skulle kosta så mycket att gå en kurs som det gör idag. Hon understryker hur bra människor mår av att delta i studieförbundens kurser och att alla därför borde ha möjligt att göra det. Hon skulle också önska att cirkel- och kursledarna lyftes fram mer i exempelvis kurskataloger och i studieförbundens egna medlemstidningar eller webbsida. Som det är idag är de inte särskilt synliga. Som professionell konstnär anser hon att hon spelar en viktig roll i studieförbundens verksamhet.

Teatersamverkan 2

Peter är konstnärlig ledare för en professionell teater med en fast ensemble på sju personer. Peter är själv utbildad skådespelare från Scenskolan och har arbetat på just denna teater i tio år. Teatern har samverkat med ett studieförbund sedan starten för 25 år sedan och samverkan dem emellan beskrivs av Peter som perfekt fungerande och som ett ”fantastiskt 25-årigt äktenskap”. Han säger: ”De har den expertis vi efterfrågar och vill gärna ge oss den”.

Studieförbundet gick från början in som arrangör tillsammans med teaterns grundare som hade en idé om att starta en teaterverksamhet för personer med intellektuella funktionsnedsättningar. Idag är teatern organiserad som en stiftelse där studieförbundet är en av stiftarna och även har representanter i styrelsen. Studieförbundet har hela tiden haft en viktig administrativ funktion, men det har också funnits ett utbyte på andra plan i form av att teatern ”gett tillbaka”

föreläsningar, workshops och föreställningar till studieförbundet. Teatern har också arrangerat studiecirklar och informationsmöten i studieförbundets regi. I dagsläget pågår också planeringen för ett större samarbete med studieförbundens lokala avdelningar som kommer att agera lokala arrangörer då teatern ska åka på Sverigeturné under nästa år. När det gäller samverkan mellan professionella skådespelare och folkbildningsrörelsen säger Peter:

Vi är inga folkbildare, men vi blir det som ett resultat av våra föreställningar eftersom vi flyttar på gränser om vad som är troligt och möjligt för människor med funktionshinder. Och där finns studieförbundet med utifrån sin expertis och kan ta resultat av vår verksamhet och föra det vidare.

Han menar att det finns en skillnad på amatörteater och professionell teater som han tycker man bör vara tydlig med. I begreppet amatör anser han att det finns mer av ett folkrörelseperspektiv, medan begreppet professionell bör ses utifrån ett yrkes- och hantverksperspektiv. Han säger: ”Det finns en skillnad i att vara folkbildare och att bli folkbildande”. Peter tror att både studieförbunden och det professionella kulturlivet har mycket att hämta hos varandra, men att det både krävs att studieförbunden sträcker ut en hand till det professionella kulturlivet och att det professionella kulturlivet ser att det troligtvis finns en välvillig resurs som gagnar båda. Han säger:

Då tror jag det professionella skulle bli nyfikna på och vilja se vilka samarbetsformer man kan ha. Nu har vi arbetat upp vårt samarbete som ser ut på vårt sätt, men jag tror säkert att det finns andra professionella och andra kultursammanhang som skulle vara intresserade av ett samarbete [...] Så att jag tror det finns otrampad mark om man är öppen för nya samarbeten och samarbetsformer. Det är bara kreativiteten som sätter gränsen.

Diskussion

De intervjuade professionella konst- och kulturutövarna ger en samlad bild av att samverkan med studieförbund är betydelsefull för dem på flera plan. En av de största vinsterna kan sägas vara möjligheten att träffa människor som de normalt kanske inte skulle komma i kontakt med och få nya plattformar att sprida sitt kunnande. Studieförbunden kan möjliggöra för detta på flera sätt, vilket exemplen ovan visar. Det blir också tydligt att de professionella själva drar nytta av att medverka i studieförbundens verksamheter, vilket ger samverkan ytterligare mervärde.

De professionella belyser själva delvis samma problematik i samverkan som studieförbunden också ser. Det handlar till exempel om höga avgifter för kursverksamhet, liksom bristen i långsiktigt tänkande när det gäller projektverksamhet. Det finns en risk att projekten blir som tomtebluss, som en av de intervjuade säger, och inte fångas upp i den ordinarie verksamheten. Emellertid framkommer också en del andra saker som enbart påtalas av de professionella. Bland annat en önskan om att konst- och teaterverksamheten ska ges större utrymme; både i studieförbundens verksamheter och på ett generellt plan i samhället. Studieförbunden har gjort mycket för det svenska musiklivet och om viljan och resurserna finns skulle man kunna tänka sig att de också kan bidra ett större deltagande när det gäller konst- och teaterverksamhet. Att knyta professionella konstnärer och skådespelare till studieförbunden kan vara ett sätt utveckla och initiera nya verksamheter. Det framkommer också en önskan om att de professionella skulle lyftas fram ytterligare i

studieförbundens kursutbud, vilket förmodligen är något som studieförbunden skulle tjäna på för att locka till sig nya deltagare.

Liksom den forskning visar som inledningsvis presenterats i rapporten finns det både skillnader och likheter i professionellt och ideellt kulturutövande (Se t.ex. Harding 2009; Hartman 2009). Det som de professionella kulturutövarna i synnerhet verkar kunna tillföra till amatörverksamheten är inspiration och kunskap, men också en glädje i att få dela med sig. Studieförbunden ger tillbaka en möjligt för de professionella att nå ut till nya målgrupper, starta nya verksamheter, men också möjligheter för de professionella att själva utvecklas i sitt utövande. Det framkommer också att resultatet av professionellt kulturutövande kan vara folkbildande, även om den professionella inte själv direkt ser sig som folkbildare. Genom samverkan mellan professionella och studieförbund kan studieförbunden i rollen som folkbildare föra resultatet av samarbetet vidare.

När det gäller den teatergrupp som riktar sin verksamhet mot näringslivet finns en viss oro kring att inte uppfattas som professionella eftersom studieförbunden traditionellt sätt är förknippade med amatör- och fritidskultur. Spänningen mellan professionellt utövande och amatörverksamhet blir här synlig, liksom föreställningen om studieförbundens verksamhet i kontrast till professionalitet. Det skulle emellertid också kunna vara så att samverkan med studieförbund uppfattas som något positivt från näringslivets sida och får ett egenvärde sig. Detta inte minst i tider då det blir allt viktigare för företag att profilera sig som socialt ansvarstagande.

6 Slutsatser

Syftet med denna uppföljningsrapport är att beskriva och analysera samverkan mellan studieförbunden och professionella konst- och kulturarbetare i Region Skåne. Resultatet visar att samverkan i de flesta fall är eftersträvaransvärt för så väl studieförbunden som för de professionella kulturarbetarna. Det framkommer i rapporten att studieförbunden kan fungera som en *brygga* mellan amatörkultur och professionellt kulturutövande på flera sätt och samtidigt vara en *bro* för den som vill gå vidare till högre studier eller professionellt utövande. Studieförbunden möjliggör också för amatörer att möta en ny publik på professionella arenor, liksom för professionella kulturarbetare att möta nya målgrupper i studieförbundens verksamheter. Att använda sig av professionella konst- och kulturarbetare bidrar till både inspiration och kvalitet i verksamheterna. De professionella som blivit intervjuade i denna rapport är samtliga mycket positiva till att samverka med studieförbund på olika sätt och ser även flera utvecklingsmöjligheter. Emellertid kan studieförbundens försvagade ekonomi få konsekvenser i form av möjligheten att knyta professionella konst- och kulturarbetare till sina verksamheter. Detta kan få negativa följder för såväl kulturutbudet som när det gäller att långsiktigt kunna planera verksamheten. Att hitta nya samverkansformer med professionella kulturutövare, regionala och lokala kulturinstitutioner samt andra delar av kulturens civilsamhälle kan vara en del av en lösning.

Sammanfattande punkter:

- Samverkan mellan studieförbund och professionella konst- och kulturutövare upplevs gagna båda parter och bidra till att skapa kreativa möten som möjliggör för en stor andel av befolkningen att ta del av kulturupplevelser.
- Studieförbunden kan fungera som en brygga mellan amatörkultur och professionellt kulturutövande genom att utgöra en plattform för möten dem emellan. Studieförbundens konst- och kulturverksamheter kan också fungera som en bro för den som vill gå vidare till högre studier eller professionellt utövande inom kulturområdet.
- Det uppstår mervärde i samverkan mellan studieförbund och professionella konst- och kulturutövare på flera olika sätt. Den professionella, som till exempel leder en cirkel, får en chans att dela med sig av sin kunskap och samtidigt en möjlighet att utvecklas i sitt eget utövande tillsammans med andra. Det blir också en möjlig inkomstkälla. Genom att anlita professionella får studieförbunden i sin tur möjlighet att höja kvaliteten i verksamheten. Kvalificerat ledarskap torde vara av stor vikt i studieförbundens verksamheter,

vilket också kan gynna människors skaparglädje och vilja till att delta i kulturverksamheter.

- Studieförbundens försvagade ekonomi kan få flera negativa konsekvenser. Bland annat minskade möjligheter att köpa in tjänster och anlita professionella. Den gör det också svårt att långsiktigt planera verksamheten. Därtill kan den försvagade ekonomin leda till högre avgifter i kursverksamheten, vilket kan försvåra arbetet med att nå resurssvaga grupper.

Reflektioner och förslag

Jag vill i detta avsnitt reflektera kring några av rapportens resultat samt ge förslag till utvecklingsmöjligheter när det gäller studieförbundens arbete med konst- och kulturverksamhet i relation till samverkan med professionella utövare.

Samtidigt som majoriteten av studieförbunden ser den direkta samverkan med professionella som en viktig del av verksamheten går det också att utläsa i rapporten att det är samverkan med civilsamhället (den ideella sektorn) och med offentliga kulturinstitutioner som framhålls som mest centrala. Detta faller sig också naturligt då folkbildningsrörelsen utgör en del av civilsamhället och även har gemensamma rötter med vissa offentliga kulturinstitutioner såsom till exempel folkbiblioteken. I detta sammanhang kan det emellertid vara av betydelse att lyfta fram att samverkan mellan studieförbunden och professionella kulturarbetare inte behöver stå i motsättning till folkbildningens uppdrag med att till exempel öka delaktigheten i kulturlivet, skapa engagemang i samhällsutvecklingen och höja bildningsnivån (Förordning 1991: 977). Genom att knyta professionella kulturarbetare till sin verksamhet - som cirkelledare, kursledare eller i enstaka projekt - kan studieförbunden inhämta ämneskunskap och expertis som kan komma deltagarna och kulturlivets civilsamhälle till gagn på många sätt.

Som inledningsvis nämnts i rapporten menar Kulturrådet (2012) att avsaknaden av en kulturpolitisk helsyn skapar ett onödigt konkurrensförhållande mellan amatörkultur och professionellt kulturutövande. Det torde därför i detta sammanhang vara relevant att anlägga ett kulturekologiskt perspektiv på samverkan mellan olika aktörer (Nilsson 2008, s. 45). Det vill säga att se både amatörkultur och professionellt kulturutövande som viktiga delar av den kulturella infrastrukturen i Skåne, eller om man så vill, av en kulturekologisk *helhet*. Amatörkultur och professionellt kulturutövande har alla förutsättningar att mötas på ett gynnsamt sätt i studieförbundens verksamheter och det verkar även vara ett möte som främjar alla parter. Dock krävs det också att studieförbunden ser vinsterna i att knyta professionella utövare till sin konst- och kulturverksamhet och, inte minst, har tillräckliga ekonomiska resurser för att göra så. Studieförbundens krypande ekonomi (se t.ex. SOU 2004:30) är ett reellt hot mot studieförbundens verksamheter på konst- och kulturområdet, liksom för övriga verksamhetsområden.

Såsom har framkommit i rapporten påverkar studieförbundens ekonomiska situation möjligheten att planera långsiktigt, men också att köpa in tjänster. En försvagad ekonomi kan också medföra svårigheter för studieförbunden att nå ut till människor som inte har råd att betala höga avgifter för att delta i en studiecirkel. Hur

studieförbunden ska kunna garantera fortsatt hög kvalitet genom att exempelvis anlita arvoderade professionella konst- och kulturutövare utan att ta ut allt för höga avgifter är en viktig fråga för framtiden. En ökad samverkan mellan studieförbunden och andra aktörer, såsom regionala och lokala kulturinstitutioner, som en lösning på bristande ekonomiska resurser kan vara en del av svaret. Sannolikt är det mångfalden av olika aktörer och dess förmåga att hitta nya samverkansformer som utgör kraften i en regions kulturliv. För att underlätta i arbetet med att hitta nya samverkansformer föreslås följande:

Förslag 1: Dialogmöten

Studieförbunden föreslås en inventering av möjliga samarbetspartners vid dialogmöten. Vid dessa möten med studieförbunden, representanter från Kultur Skåne samt inbjudna externa aktörer, så som lokala och regionala kulturinstitutioner, kan frågor om samverkan och folkbildningens betydelse för den kulturella infrastrukturen i regionen lyftas explicit. Dialogmötena skulle kunna byggas upp kring specifika teman och/eller presentationer av olika konst- och kulturverksamheter i Region Skåne.

Samtidigt som majoriteten av studieförbunden ser det som viktigt att samverka med professionella konst- och kulturutövare betonar man också amatörkulturens och folkbildningens egenvärde, vilket förefaller vara naturligt då studieförbunden framförallt har fokus på deltagaren. Det tydliga deltagarperspektiv som folkbildningen arbetar med ligger idag väldigt rätt i tiden, samtidigt som deltagarkultur och medborgarens egen skapande kraft är vad folkbildningen alltid har handlat om. Att vissa studieförbund ställer sig mer positiva än andra till samverkan med det professionella kulturlivet skulle möjligtvis kunna härledas till studieförbundens ideologiska hemvist. Ett studieförbund önskar till exempel att de hade *mer* samverkan med professionella konst- och kulturarbetare i deras folkbildande verksamheter, medan ett annat inte ser att det alls ligger i deras uppdrag att samverka med professionella. Samtidigt kan anlitaandet av vissa professionella konst- och kulturutövare också vara ett sätt för studieförbunden att uttrycka sin särart och profilera sin verksamhet ytterligare. Det är i sammanhanget viktigt att lyfta fram att studieförbunden inte är homogena och inte heller ska vara så. Deras olikheter är en tillgång och en styrka i folkbildningsarbetet. Vikten av samarbeten som ligger i linje med studieförbundens profil och särart är också något som har poängterats i tidigare uppföljningsarbete (se Lundblad 2010, s. 14).

De professionella konst- och kulturarbetarna som blivit intervjuade i rapporten framhåller vinsterna för dem själva i att samverka med folkbildningsrörelsen, men också vinsterna för kulturlivet i ett större perspektiv. Emellertid framkommer att det kan finnas olika skäl till varför man som professionell konst- och kulturarbetare väljer att samverka med ett studieförbund. Det berättas om både ideologisk övertygelse, glädjen i att få dela med sig samt mer praktiska anledningar som skäl till att vilja samverka. Oavsett den ursprungliga anledningen ser de professionella ett värde och stora möjligheter i samverkan med studieförbund inom konst- och kulturområdet. För att ytterligare synliggöra de professionella konst- och kulturutövarna som samverkar med studieförbund ges följande förslag:

Förslag 2: Synliggörande

Studieförbunden förslås att utnyttja sina digitala kanaler, såsom de egna webbsidorna för att lyfta fram, och porträttera, sina olika samarbetspartners. Ett relaterat förslag inför framtiden är att studieförbunden utförligare redovisar sin samverkan med professionella konst- och kulturarbetare i sina verksamhetsberättelser.

Avslutningsvis skulle jag vilja gå tillbaka till den underliggande frågan i rapportens titel: *Möten mellan amatörkultur och professionellt kulturutövande i studieförbundens konst- och kulturverksamheter i Region Skåne: bro, brygga eller något annat?* Resultatet av studien visar att mötet mellan amatörkultur och professionellt kulturutövande kan tolkas och förstås på flera sätt. Här ligger också antagligen en av studieförbundens största styrkor. Studieförbunden som en ”brygga” mellan amatörkultur och professionellt utövande antyder ingen riktning, till skillnad från begreppet ”bro”, för den som vill gå vidare till ett professionellt utövande. För den som vill kan en studiecirkel i målning således vara en stunds gemenskap och skapande tillsammans med andra, men den kan också vara en förberedelse för den som till exempel vill söka sig vidare till en konstskola. Studieförbunden som alternativ till formell utbildning bör inte underskattas och inte heller det sociala värde som det ger när människor tillsammans engageras i kulturverksamheter. Folkbildningens uppdrag i att göra kultur tillgänglig för *alla* är alltid dess främsta uppdrag. Med detta sagt kan det ändå i sammanhanget vara intressant att lyfta fram studieförbunden som grogrund för den som senare i livet vill utbilda sig vidare eller starta en egen verksamhet inom konst- och kulturområdet. Det vore därför intressant att göra en studie kring studieförbundens betydelse för de deltagare som går vidare till ett professionellt konst- och kulturutövande.

Förslag 3: Vidare forskning

Ett förslag till vidare forskning är att studera studieförbunden som grogrund för ett professionellt konst- och kulturutövande. En sådan studie skulle kunna tydliggöra en aspekt av utvecklingen inom kulturområdet genom att undersöka omfattningen av deltagare i studieförbundens konst- och kulturverksamheter som går vidare till konstskolor eller motsvarande samt deras erfarenheter av, och förhållningssätt till, att ha deltagit i studieförbundens verksamheter.

7 Referenser

Bergqvist, E. (2012). *Är framtiden kulturens re-renässans? Underlagsrapport 1 till Framtidskommissionen*. Stockholm: Nordstedts Juridik AB.

Folkbildningsrådet (2012). *Studieförbund*. Tillgänglig: <http://www.folkbildning.se/Studieforbund/> [2012-10-31].

Folkbildningsrådet (2012). *Fakta om folkbildning*.

Folkbildningsrådet (2004). *Folkbildningens framsyn: framtidens folkbildning, roll och uppgifter*. Stockholm.

Fornäs J. (2012). *Kultur*. Malmö: Liber.

Förordning (1991:977) om statsbidrag till folkbildningen. Riksdagen: Utbildningsdepartementet. Tillgänglig: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Forordning-1991977-om-stats_sfs-1991-977/ [2012-10-31].

Gerdmar S. (1998). Sju teser om kreativ korsbefruktnings. I: Farago, L. & Sjösten, N-Å. (red.), *Vi skapande människor: tankar om amatörkultur: betydelse – utövande – villkor*. Stockholm: Amatörkulturens samrådsgrupp (AX).

Harding, T. (2009). *Vad är kulturpolitik? Professionellt, smalt och okontroversiellt?* Konferensbidrag. Tema Kultur och samhälle. Linköpings universitet.

Harding, T. & Nathansson, C. (2012). Inledning. I: Harding, T. & Nathansson, C. (red.), *Under konstruktion: effekter av kultursamverkansmodellen*. SKL (Sveriges kommuner och landsting).

Heiling, G. (2003). Spela snyggt och ha kul. I: *Amatörkultur: vetenskap och verklighet: seminarierapport*. Stockholm: Svenska UNESCO-rådet.

Jenkins, H. (2012). *Konvergenskulturen: där gamla och nya medier kolliderar*. 2 uppl. Göteborg: Daidalos.

Johannisson, J. (2010). *Förändringar i kulturpolitikens geografi*. Stockholm: Statens Kulturråd. Tillgänglig: http://www.kulturradet.se/Documents/publikationer/2010/kulturpolitikens_geografi.pdf [2012-12-18].

Johannisson, J. (2012). Att planera kultur: konst, tillgänglighet och regionutveckling i 16 kulturplaner. I: Harding, T. & Nathansson, C. (red.), *Under konstruktion: effekter av kultursamverkansmodellen*. SKL (Sveriges kommuner och landsting).

Kultur Skåne (2011). *Öppna landskap: konst och kultur i Skåne. Kulturpolitiskt program för Skåne*.

Kulturdepartementet (2010). *Kultursamverkansmodellen: kulturen närmare medborgarna*. Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/sb/d/14028> [2012-10-10].

Kulturnämnden 2009a. Dnr. 0900422. *Nytt regelverk och struktur för uppdragsöverenskommelser med studieförbunden*. Beslutsförslag,

Kulturnämnden 2009b. Dnr. 0900422. *Förslag till Region Skånes regelverk och struktur för uppdragsöverenskommelser för studieförbunden*.

Kulturrådet (2012). "Kulturrådet stödjer amatörkulturen". Tillgänglig: <http://www.mynewsdesk.com/se/pressroom/kulturradet/pressrelease/view/kulturaaade-t-stoedjer-amatoerkulturen-731718> [2012-10-31].

Lundblad, K. (2010). *Folkbildning, kultur och politik: Region Skåne, studieförbunden och den nya modellen för bidragsgivning: rapport från ett uppföljningsarbete*. Tillgänglig: http://www.skane.se/sv/Webbplatser/Kultur-Skane-samlingsnod/Kultur_Skane/Utredningar-och-rapporter/ [2012-12-06].

Möller, P. (2012). Jakten på status quo? De professionella kulturskaparnas representation i den regionala kulturpolitiken. I: Harding, T. & Nathansson, C. (red.), *Under konstruktion: effekter av kultursamverkansmodellen*. SKL (Sveriges kommuner och landsting).

Nilsson, S. (2008). *Var finns kreativiteten? Exemplet Skåne*. Stockholm: Polyvalent.

Prop. 1996/97:3 (1996). *Regeringens proposition: Kulturpolitik*. Stockholm. Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/content/1/c4/17/87/32aadd60.pdf> [2012-12-04].

Prop. 2005/06:192 (2006). *Regeringens folkbildningsproposition: lära, växa och förändra*: (2006). Stockholm: Utbildnings- och kulturdepartementet.

Prop. 2009/10:3. (2009). Sammanfattning av regeringens proposition: *Tid för kultur*. Stockholm: Kulturdepartementet. Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/sb/d/11265/a/132102> [2012-10-31].

SOU 2012:72. *Folkbildningens samhällsvärden: en ny modell för statlig utvärdering*. Betänkande av folkbildningsutredningen. Stockholm.

SOU 2009:16. *Betänkande av kulturutredningen: förnyelseprogram*. Stockholm: Kulturdepartementet. Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/12/03/32/7a302f93.pdf>

Statistiska centralbyrån. *Studieförbundens verksamhet 2011, studietimmar*. Skåne län. Tillgänglig: <https://www.h2.scb.se/stuv/reportviewer.aspx> [2012-12-19].

Svenska UNESCO-rådet (2002). *Amatörkultur i Norden*. Tillgänglig som pdf: <http://unesco.se/Bazment/Unesco/sv/Svenska-Unescoradets-arbete/bestall-kultur.aspx> [2012-12-03]

Sundgren, G. (2012). Vilse i civilsamhället. I: Essen, J. von & Sundgren, G. (red.) (2012). *En mosaik av mening: om studieförbund och civilsamhälle*. Göteborg: Daidalos.

Sörlin, S. (2010). Stad i ljus. I: Nielsén, T. & Nilsson, S. (red.), *Kultursverige 2040: vad vi vet, vad vi tror, vad vi vill*. 1. uppl. Stockholm: Volante i samarbete med Swecult, ss. 212-219.

Sörlin, Sverker (2003). Kunskapssamhället och kulturen. I: Sörlin (red.), *Kulturen i kunskapssamhället: om kultursektorns tillväxt och kulturpolitikens utmaningar*. Stockholm: Swedish Institute for Studies in Education and Research (Institutet för studier av utbildning och forskning) (SISTER), ss. 13-38.

Bilaga 1:

Studieförbunden i Sverige

Studieförbundens samhällsstödda folkbildningsarbete sker främst genom studiecirklar och olika kulturverksamheter (Folkbildningsrådet 2012, s. 4). I Sverige finns tio studieförbund som bedriver verksamhet med folkbildningsanslag. Studieförbunden har inte individer som medlemmar utan andra organisationer. Tillsammans har studieförbunden över 374 medlems- eller samverkande organisationer på central nivå (von Essen & Åberg 2009, s. 22; Folkbildningsrådet 2012, s. 11). Studieförbunden har olika profiler eller särarter beroende på deras skilda rötter eller ursprung i civilsamhället, vilket ofta påverkar de medlemsorganisationer som de samverkar med (Folkbildningsrådet 2012, s. 11). De organisationer som grundade studieförbunden är fortfarande deras medlemmar och huvudmän, samtidigt som det också tillkommit en mängd nya medlemsorganisationer (von Essen & Åberg 2009, s. 13). Flera av de nyare medlemsorganisationerna har svag eller ingen koppling till de folkrörelser som studieförbunden uppstod inom från början (Ibid.). Det förekommer också att studieförbund har så kallade samverkansorganisationer kopplade till sig, vilka inte har tillgång till dess styrelser eller förbundsstämmor (Ibid.). Nedan följer en kort beskrivning av studieförbundens ursprung och ideologiska särprägel.

ABF

ABF bildades år 1912 av bland andra Kooperativa förbundet (KF), Landsorganisationen (LO) och Socialdemokratiska arbetarpartiet (SAP), vilka än idag utgör medlemmar (von Essen & Åberg 2009, s. 39). ABF är Sveriges största och äldsta studieförbund och består av 59 medlemsorganisationer samt 54 organisationer med samarbetsavtal. Studiecirkeln anses vara grunden i ABF:s verksamhet och man har ca 32 000 cirkelledare kopplade till verksamheten (ABF 2012).

Folkuniversitetet

Folkuniversitetet bildades år 1933 av universitetets studerandeföreningar i syfte att ge föreläsningar och kurser till allmänheten. Folkuniversitetet har som målsättning att bedriva folkbildning och vuxenutbildning i nära samverkan med universitet och

högskolor. Folkuniversitetet är oberoende av politiska, fackliga, religiösa eller programmatiska uppfattningar. Idealen är istället hämtade från den fria forskningen och principerna för den akademiska utbildningen (Folkuniversitetet 2012)

Ibn-Rushd

Ibn-Rushd bildades som organisation år 2001 och blev ett statsmedelsberättigat studieförbund år 2008. Initiativtagare till studieförbunden var Islamiska förbundet i Sverige. Idag har Ibn-Rushd ett flertal muslimska medlemsorganisationer knutna till sig (von Essen & Åberg 2009, s. 51) Ibn-Rushd arbetar i synnerhet med frågor som rör mångfald, integration och demokrati genom folkbildning i form av studiecirklar och kulturarrangemang (Ibn-Rushd 2012).

NBV (Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet)

NBV bildades år 1971 då IOGT:s studieförbund, NTO:s studieförbund och Sveriges blåbandsförenings studieförbund slogs samman. NBV har således vuxit fram ur nykterhetsrörelsen (von Essen & Åberg 2009, s. 50f.). Idag arbetar NBV tillsammans med sina medlemsorganisationer för folkbildning kring drogfrihet, folkhälsa, integration och internationella frågor, vilka även utgör studieförbundets fyra fokusområden (NBV 2012).

Studiefrämjandet

Studiefrämjandet bildades år 1959 med medlemsorganisationer som Sveriges fältbiologiska ungdomsförening och Friluftsförbundet (von Essen & Åberg 2009, s. 47). Studiefrämjandet har en tradition av medlemsorganisationer för fritidsintressen (Ibid.), och är särskilt inriktat på verksamheter kring natur, djur, miljö och (ungdoms)kultur (Studiefrämjandet 2012).

Studieförbundet Bilda

Studieförbundet Bilda är framvuxet ur det tidigare Frikyrkliga studieförbundet som bildades år 1947. Namnet Studieförbundet Bilda för kyrka och samhälle antogs år 2003. Studieförbundet Bilda har 48 medlemsorganisationer. Bland dessa återfinns bland andra Svenska baptistsamfundet, Svenska missionsförbundet samt Grekisk-ortodoxa kyrkan (von Essen & Åberg 2009, s. 47).

Bilda har en självständig roll som bildningsförbund i förhållande till sina medlemsorganisationer. En stor del av verksamheten bedrivs också i samarbete med människor och grupper utan anknytning till medlemsorganisationerna.

Studieförbundet Vuxenskolan

SV (Studieförbundet Vuxenskolan) bildades 1967 efter en sammanslagning av Svenska landsbygdens studieförbund och Liberala studieförbundet. Medlemsorganisationer från starten var förutom center- och folkpartiorganisationer även organisationer från bondeförbundet och den liberala rörelsen (von Essen & Åberg 2009, s.48). Studieförbundet Vuxenskolan har idag även en mängd samverkansorganisationer knutna till sig som inte är kopplade till studieförbundets ideologiska ursprung (von Essen & Åberg 2009, s.48).

Kulturens bildningsverksamhet

Kulturens bildningsverksamhet bildades år 2010 och är partipolitiskt och religiöst obundet studieförbund. Kulturens bedriver i synnerhet verksamhet inom områdena musik, dans, teater/drama, filmskapande, bild och form. Kulturens bildningsförbund har 14 medlemsorganisationer, bland andra: Föreningen Sveriges körledare, Kammarmusikförbundet och Svenska Folkdansringen (Kulturens bildningsverksamhet 2012).

Sensus

Sensus är framväxt ur tre olika studieförbund: KFUK-KFUM:s studieförbund, Sveriges kyrkliga studieförbund och Tjänstemännens bildningsverksamhet. Sensus är partipolitiskt obundet och beskriver sig som en idéburen organisation som arbetar med demokrati, bildning och kultur genom folkbildande verksamhet. Sensus har idag 30 medlemsorganisationer, såsom Svenska Kyrkan, KFUM Sverige och Scouterna. Sensus har 410 anställda och samarbetar med ungefär 13 000 ledare (Sensus 2012).

Medborgarskolan

Studieförbundet Medborgarskolan bildades år 1940 av Högerns riksorganisation, Högerns kvinnoförbund och Högerns ungdomsförbund (von Essen & Åberg 2009, s. 44f.). Medborgarskolans fyra kärnvärden är: Individen i centrum; Utveckling i

samverkan; Ömsesidig respekt och Kunskapens egenvärde, vilka ska genomsyra verksamheten på alla nivåer. Idag är även Moderata samlingspartiet, Aktiv ungdom och Förbundet Aktiva Seniorer medlemsorganisationer (Medborgarskolan 2012)

Referenser:

ABF (2012). *Om ABF*. Tillgänglig: <http://www.abf.se/Om-ABF/> [2012-12-13].

Folkbildningsrådet (2012). *Fakta om folkbildning*. Tillgänglig: http://www.folkbildning.se/Documents/E_Fakta_om_folkbildningen/fakta_folkbildning_2012.pdf [2012-12-13].

Folkuniversitetet (2012). *Om folkuniversitetets historia*. Tillgänglig: <http://www.folkuniversitetet.se/Om-Folkuniversitetet/Historia/> [2012-12-13].

Ibn-Rushd (2012). *Ibn-Rushd*. Tillgänglig: <http://www.ibnrushd.se/> [2012-12-13]

Ibn-Rushd (2012). *Om Ibn-Rushd*. Tillgänglig: <http://www.ibnrushd.se/index.php/om-ibn-rushd> [2012-12-13].

Kulturens bildningsverksamhet (2012). *Vi är*. Tillgänglig: http://www.kulturens.se/index.php?option=com_content&view=article&id=82&Itemid=54 [2012-12-13].

Kulturens bildningsverksamhet (2012). *Kulturens bildningsverksamhet*. Tillgänglig: <http://www.kulturens.se/index.php> [2012-12-13]

Medborgarskolan (2012). *Programförklaring*. Tillgänglig: <http://www.medborgarskolan.se/det-ar-nagot-speciellt-med-vara-kursledare/Verksamhetside/programforklaring/> [2012-12-13].

Medborgarskolan (2012). *Historik*. Tillgänglig: <http://www.medborgarskolan.se/det-ar-nagot-speciellt-med-vara-kursledare/historik/> [2012-12-13].

NBV (Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet) (2012). *NBV*. Tillgänglig: <http://www.nbv.se/> [2012-12-13].

NBV (Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet) (2012). *Vår verksamhet*. Tillgänglig: <http://www.nbv.se/Verksamhet/> [2012-12-13].

Sensus (2012). *Lista på medlemsorganisationer*. Tillgänglig: <http://www.sensus.se/Samarbeten/Lista-pa-medlemorganisationer/> [2012-12-13].

Sensus (2012). *Sensus historia*. Tillgänglig: <http://www.sensus.se/Omsensus/Sensus-historia/> [2012-12-13].

Sensus (2012). *Vision och programförklaring*. Tillgänglig: <http://www.sensus.se/Omsensus/En-motesplats/> [2012-12-13].

Studiefrämjandet (2012). Tillgänglig: <http://www.studieframjandet.se/> [2012-12-13].

Von Essen, J. & Åberg, P. (2009). *Folkrörelseanknytningar och marknadsrelationer: studieförbunden och deras grundorganisationer, medlemsorganisationer och samverkansorganisationer*. Stockholm: Folkbildningsrådet.

Bilaga 2:

Konst och kultur som fokusområde: Samverkan mellan professionella utövare och amatörer inom studieförbundens verksamheter i Skåne

Intervjufrågor för uppföljningsrapport 2012

Intervjufrågorna är utarbetade som ett led i det pågående uppföljningsarbetet med fokusområdet *Konst och kultur*. Intervjufrågorna skickas ut till de tio studieförbund som erhåller regionalt stöd i Skåne.

Hur svarar du på frågorna?

Frågorna är formulerade i vanligt Word-format vilket innebär att du som svarar kan skriva hur långt eller kort du vill. Skriv ditt svar direkt efter varje fråga. Ange nedan på denna sida vilket studieförbund du tillhör.

Vänligen besvara frågorna och skicka tillbaka via e-post till lisa.dahlquist@kultur.lu.se ***senast tisdagen den 9 oktober 2012.***

Frågorna har besvarats av studieförbundet:

--

FRÅGA 1:

Beskriv studieförbundets samverkan med andra aktörer inom kulturområdet i Skåne. Det vill säga på vilket sätt samarbetar ni med olika aktörer från civilsamhället, näringslivet och/eller den offentliga sektorn?

SVAR 1:

FRÅGA 2: Hur skulle du beskriva de professionella konst- och kulturutövarnas roll i studieförbunden?

SVAR 2:

FRÅGA 3: På vilket sätt arrangerar/rekryterar ni professionella konst- och kulturutövare till er verksamhet? I vilket syfte arrangeras dessa; som samarbetspartners i kulturarrangemang, cirkelledare etc.?

SVAR 3:

FRÅGA 4: Hur skulle du beskriva folkbildningens roll i mötet mellan amatörkultur och professionellt konst- och kulturutövande?

SVAR 4:

FRÅGA 5: När det gäller de studiecirkelar som arrangeras inom konst- och kulturområdet, vilken kompetens har cirkelledarna? Är de avlönade? Hur rekryteras de? Hur ser anställningsformerna ut?

SVAR 5:

FRÅGA 6: Ge två exempel på välfungerade regionala konst- och kulturverksamheter där ert förbund samverkar/har samverket med professionella och beskriv varför dessa fungerar/har fungerat bra. Finns det även exempel då det inte har fungerat bra och i sådana fall varför?

SVAR 6:

FRÅGA 7: Vilka utmaningar anser du att studieförbunden står inför när det gäller verksamheter inom konst- och kulturområdet?
Vilka utvecklingsmöjligheter ser du?

SVAR 7:

Bilaga 3:

Intervjuguide

- Beskriv din bakgrund och ditt yrkesområde
- Beskriv på vilket sätt du samverkar/har samverkat med studieförbund; vilka är dina erfarenheter/förhållandet till folkbildning?
- Hur inleddes samarbetet?
- Har du även samarbetat med andra aktörer? Om ja: finns det skillnader?
- Vilka är det främsta anledningarna, som du ser, till att samverka med studieförbund?
- Hur skulle en ideal samverkan kunna se ut utifrån ditt perspektiv?
- Ser du några utmaningar i att samverka med studieförbund?
- Eventuella tankar kring folkbildningens roll i mötet mellan amatörkultur och professionellt konst- och kulturutövande?